

PRZEZYWAĆ (81) *vb impf*

e oraz a jasne.

inf przezywać (18). ◇ *praes 1 sg* przezywam (1). ◇ *3 sg* przezywa (16). ◇ *1 pl* przezywamy (3). ◇ *3 pl* przezywają (23). ◇ *praet 3 sg m* przezywał (4). ◇ *3 pl m pers* przezywali (5). ◇ *impers praet* przezywano (7). ◇ *part praes act* przezywając (4).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w. (z Cn).

1. *Nadawać nazwę; cognominare Mącz, Vulg; nomen dare, nominare Cn [w tym: kogo, co (36)] (39):* *RejRozpr G3; (did) Kupiec chce rád Liekarftwá znowu przimowacz (-) I ktoż bý tak fśałony był Co ku zdrowiu by nerad pił Alecz mi tak thez wiecz thulfył Gdy mi Ziola w ferop krufył A rozlicznie ye przeziwał Bom ya Doctorem niebywał RejKup q3v; Mącz 249d.*

przezywać skąd [= na podstawie czego] (1): *Qualitas – Iakośc albo opifzanie rze czy y iaka ieft fład przeziwaią. Calep 885a.*

Z nazwą w I [w tym: sb (9), sb + ai (1)] (10): *Kędy nic inego nie máłz iedno obłudność/ fálz/ zdrádá/ obmowiłká/ pochlebftwá/ fzyderftwá/ co dziś wżytko dworftwem przezywaią. LubPs X2v; OrzQuin D3; RejAp 14v, 88v, 176; KMiecy Lud póspolicie Chłopy przezywamy BielSat D4v; w Miernickiéy náuce/ którą/ iáko ia ftyfz y ludzie vczeni/ Mátományką ią przezywaiąc/ nie lekce fobie kładą/ biegłóci iákiéykolwiek do tego [prowadzenia stawów] przyłóżyć muśifz. Strum A3; CzechEp 58; MOgąc oni przezywać żony kobietámi/ Aleć też nie dokońcá máią rozum fámi: Naydzie wiefzłą fátteczność przy náłzych kobietách/ Niżli przy Pániech Rádnych/ co chodzą w koletách. BielSjem 4; BielRozm 31; [InwSzlachKal 1578 nr 35].*

Z nazwą w A (lat.) (4): *FalZioł III 2c; Azyfcy [!] [biskupi] tylko zebrałfy fye w Ephezye nychcyeli fye dáć zeprzec z dumy fwey. Dla czego ye Viktor papyez [...] yáko odffczyeńce á kácyrze odrzucił. Y zá to ye wfyłcy ini krzełcyanie myeli/ przezywáyac ye Quartodecymany álbo Thefsáreskedekátitás KromRozm III P7; tonos, fiue tenores vocum, dźwięki álbo głos fłowá włáfnego [Grekowie i Łacinnicy] przezywai. JanNKar C3, B4v.*

Z nazwą w N [sb] (2): *tho obo dwoye weffelye ma byczy yednego kxyezycza chtorego przezywamy Rzedzyeb LibLeg 8/161; RejWiz 14v.*

Z zaimkiem przysłówkowym (6): *RejRozpr Iv; Iáko więc thy niemocy dziwnie przezywaią/ Czáfem y fтары ludzye o nich nie ftycháią RejWiz 93v, 14v; BielKron 330; ReszPrz 63 marg; Ale powiedz wprzód iák to siodło przezywaią. (-) Niewiém íam WyprPl A4v.*

W połączeniu z określeniem języka [jakim językiem] (1): *Taurus bowiém álbo woły fтарым ięzykiem Gréckim przezywano Italos. JanNKar B4v.*

W charakterystycznych połączeniach: przezywać dziwnie (dziwno) (2), nadobnie, pospolicie (2).

Zwroty: »[jakim] imieniem, przewiskiem przezywać« (2:1): *dziwnemi przezwiłki zyołá przezywaią/ Ano więc pełne káty tákich báby máią. Bugłóffá/ Centaurea/ więc Celidonia RejWiz 61; BibRadz I 4d marg; wżyfłkié náuki wyzwoloné imięniem Gréckim przezywano y dotąd przezywaią JanNKar B3v.*

»na kształt [czego] [czym] przezywać« (1): *Poder byłá to v káplánow fтары⁸⁰ zakonu fzáta s płothná białego lniánego fpráwiona/ á podobno ná kftałth tego dziś komżá to iákąś przezywaią. RejAp 14v.*

»prawdziwą mową [= *ślusznie*] przezywać« (1): złą myślą/ ale iednąk prawdziwą mową/ Pána nálezego Sámáritanem/ (które fłowo od ftrózá v Zydow wyfzło) źli oni ludzie przezywáli. *OrzQuin* D3.

»sobie przezywać« (1): rozlicznych przyfímákw iefzcze náftáwiáią/ A któż wie iáko ie więc łobie przezywáią. *Oliwki/ limuniye/ muftárdy/ kápáry RejWiz* 14v.

a. *Nadawać imię własne; appellare, nomen a. cognomen imponere, praenominare, vocare Cn* [w tym: *n-pers* (3), *n-ethn* (1), *inne* (5)] (9) :

Z nazwą w I [w tym: *sb* (3), *ai* (1)] (4): A fłowo Pánfkie roflo y mnożyło fie. Bárnábálf theż y Páweł/ wrocili fie z Ieruzálem/ wypefniwfły pośługę/ wzięwfły kłobie Iáná ktorego przezywano Márkiem [qui cognominatus est Marcus]. *Leop Act* 12/25; *RejPos* 348v; tak téż Ruś iefzcze przykłádem nas také Wláchámi (którym fłowem nas y Grekowie zowá) odiáwfzy piérfwzą literę/ Láchámi przezywáią. *KochCz* B2; *LatHar* 715.

Z zaimkiem przysłówkowym (1): Item dawali pywo fpywnycz thegofch pana fwego zduncze za garncze okrom wyadomoſczy panfkyey Alye nyewye yak yá przeziwaya. *LibMal* 1546/116.

Zwrot: »przezywać [jakim] imieniem, przezwiskiem [czyim]« [*зык змиenny*] (1:1): tho miáfto [Cezarea Filipowa] było poddáne Cefárzom Rzymfkim/ á máło nie káždy przezywał á odmieniał ie przezwífkiem fwoim. Iáko téż oto y dziś náfze nędzne Konftántinopolim/ ktore pirwey było zwano Bizáncium. *RejPos* 300; [o *rodowodzie narodu tureckiego*] nie naydźiecie nigdźiey áni narodu áni ludu/ żadnégo/ áni fámiliéy żadnéy/ náoftátek áni człówieká/ któregoby tym imięniem przezywano. *OrzJan* 26; [JanWróz 12].

a. *Nadawać przydomek [z nazwą w I: sb* (1), *ai* (1)] (2) : The pyenyadze na nym fámym wiludzill woycziech wilyag kramarzs skracowa, kthorego thefz kothlarzem przeziwaya *LibMal* 1547/128; *Leop Act* 13/1.

b. *Oznaczać literowo (w geometrii)* (1) :

Zwrot: »literami przezywać« (1): Niechay będzie KLin iáki który literámi przezowiem a.b.c. bo tu będziem wífztyko/ tak Linié/ tak Punkty/ tak téż Figury/ literámi przezywáć. *GrzepGeom* E.

2. *Przypisywać coś komuś a. czemuś, uznawać za kogoś a. za coś używając w odniesieniu do niego pewnego wyrazu (określenia)* [w tym: *kogo, co* (37)] (41) :

cum inf „być” czym (2): [Pan] nie chce pátrzyć iney chwały [...] iedno tey kthora pochodzi s fercá niewinnego á wiernego iemu. A zwálfzczá gdyż on thákie ferce przezywa łobie być koſciołem fwoim *RejPos* 198, 349v.

Z wyrazem określającym w I [w tym: *sb* (15), *sb + ai* (5), *ai* (3)] (23): *GliczKsiqż* H6v; prorocy fálfzywi [...] koſciól fwiéty Apóſtolſki y krzeſcijiánſki/ koſciólem przezywáią Dijabelſkim. *KrowObr* C4; SOBki więc w przypowieſciach/ takie przezywano/ Co k łobie wífztyko gárná/ y zá to ie miano. *RejZwierz* 65v, 26v; *RejAp* 42v; obiecuie káždemu wiernemu Prorokowi fwoiemu/ á wyznáwáczowi prawdziwemu fwiétych fłow fwoich/ [...] nogi iego błogofłáwić [...] y piéknemi ie przezywa/ ktore chodzą po tych gorach fwiáthá tego *RejPos* 189, 65v, 253; *RejZwierz* 217v; *CzechEp* 65; *ArtKanc* L4. *Cf cum inf „być” czym, Z wyrazem obelżywym, Z wyrazem użytym przenoſnie.*

Z zaimkiem przysłówkowym (10): *RejAp* 101v; Pámiétayże téż/ iákámeſ rofzczką ábo látoroſlą/ y iákie máfz kwiatki podawáć s fiebie/ gdyżeſ iefł wſzczepion w Kriſtuſá Pána fwego/ gdiż on ciebie fám

tak przezywać raczy. *RejPos* 173; A ty ktorzy dzyurámi á dziwnemi wymyły á dziwnym zábiegániem wláżá do owczárniey tey fwiętey/ iuz wiefz y náfluchałeś fie iáko ie przezywać raczy *RejPos* 346v, 64v, 197, 263; Máły dziw iż zli bywáią/ Gdyż złe vczynki zyfk máią/ [...] Tylkořz dobrzy zyřku máią/ Iže ie tak przezywáią *RejZwierc* 232v, 33v, 40v, 139.

W połączeniu z określeniem źródła pisanego [w tym: w podmiocie: Duch Św. (1), apostoł (1), pismo (a. pisma) (św.) (6)] (8): od początku fwiátá czárt on řprzećiwnik nářz ieřt wiecznym nieprzyacielem narodu ludzkiego/ iáko to y thu s tych przezwiřk iego iáko go tu Apořtoł przezywa możemy poczęći rozumieć. *RejAp* 101v, 80v, 105, 189; A tubyř fie mogł obaczyć nędzniku/ iefliže nie chodziř wedle powinnoći Páńřkiey/ iż cye [tj. cesarza řwiata tego] řzpetná miotłá á márnym biczem piřmo fwięte przezywa/ vczynioná od Páná ludowi iego. *RejPos* 253, 228, 349v; Czytayže zářię iáko [żonę] złá/ řwowloná á plugáwą piřmo teź plugáwie przezywa. *RejZwierc* 33v.

Z wyrazem obelżywym [I] (3): Bo gdy był tak czyřtem á záołány Rycerzem/ bárzo by to było nyextáłtownye/ áby go bękártem myano przezywáć/ poniewař iż niepořpolitym człowiekyem záoždy řye pokazował. *GliczKsiąř* B6v; *RejPos* 13v; Bo niewiem ábyř y W.M. [...] mogł to pochwalić: gdy kto/ máiąc z kim przá [...] tego z ktorym ma przá/ [...] beřtyá/ řwiniá dziká/ kocźkodanem/ morřkim kotem/ niemotá/ mięřzáńcem Szałřkim/ Czeřkim/ Cygáńřkim/ á inřzych wřzytkich zbiegámi y tułákámi y niewiedzieć iáko [...] przezywa *CzechEpPORz* *3v.

Z wyrazem użytym przenořnie [I] (7): TEń wřzytek Přálm [tj. 63] iefth práwie iáko vřkarzanie. Bo then řwyety Krol gdy fie przed Saulem krył/ thedy był wyláczon z oney řpołecznoći ludu Boźego y chwały Boźey/ ktora fie dzyáłá w Ieruzalem. A tak tu nadobnie przyrownawa á przezywá [Dawid siebie] zyemyá řpułthořzáłá/ ktora nie ma řywych wod *LubPs* P; Pan nářz práwie fie z nich [tj. z naszych niedbałyř serc] řmieie/ przezywaiąc ie złá rolá/ opoká ná ktorey fie nic nie rodzi iedno głog á ćirnie. *RejPos* 64v; Ale fie przypátruy/ czemu tu Pan tę roznoć ludzká dzyewicámi przezywa/ á iż ie ku řtanom pánieńřkim przyrownywa. *RejPos* 342v, 65v, 175v, 338v, 342v marg; [*NaprJan* 43].

Zwroty: »[jakim] przewiřkiem przezywáć« (1): A thuby fie mogł rozmyřlić/ w iákiey łářce táki ieřt v Páná thego/ kogo řobie on tak wdzyęcznemi przewiřki miánowáć á przezywáć raczy. *RejPos* [323].

»sobie przezywáć« [szyk zmienny] (4): to wdzyęczne Ieruzalem Páná tego/ thá oblubienicá iego/ tak iáko iá on řobie przezywáć raczy/ ten dziřieyřzy kořcioł iego [...] iuz zewřřzad á zewřřzad ieřt wćiřniono á vdręczono od thych řrogich Rzymiánow fwiátá tego *RejPos* 197, 198, 263, [323].

Szeregi: »przezywáć a miánowáć« [szyk 1:1] (2): O iáko wdzyęczne pořelřtwo á iáko wdzyęczná obietnicá Páná nářzego thu dochodzi do vřřzu wiernych iego/ á wdzyęcznych przyaciol iego/ thák iáko ie on řobie przezywáć á miánowáć raczy. *RejPos* 263, [323].

»i przezywáć, i przeklináć« (1): A iáko thákie řercá Pan y przezywáć y przeklináć raczy/ iedne ćirniem/ drugie opoká/ trzecie podle błędney drogi zyárnem pádáiącym. *RejPos* 65v.

»zdobić a przezywáć« (1): Abowiem poći řobie u Mátheuřzá fwiętego w V Kapit. iáko Pan Bog człowieká práwie błogolřáwionego zdobić á przezywáć raczy *RejZwierc* 139.

W przen (1): Słuchayže iáko tu Pan nářz řercá nářze przezywa/ ktorzy niedbále przyjmujemy á řłuchamy řwięthey náuki iego *RejPos* 64v.

α. Wymyślać komuś, wyzywać kogoś; [aliquem] contumeliose appellare, [alicui] cognomen ridiculum vel probrosum imponere a. affingere Cn (4) :

[Z nazwą w N: TerentMatKęć R2v cf Szereg.]

W połączeniu szeregowym (3): Ielliż tedy y w ták máley rzeczy [...] nie dopuśczał im nád infzymi zwierzchności sobie przywłafzcząc: což rzeczemy żeby im drugich prześladować/ potwarzác/ ofkarżác/ mordować/ przezywać/ z ludzi beſtye dźiałác etc. dopuśczać miał? CzechEp 28, 30 [2 r.]

Zwrot: »[czyim] imieniem przezywać« (1): miałto Boga/ dułnego nieprzyaciela wzywaią/ albo go mienia [!]/ y iego ymięniem dźiatki/ albo czelać ſwoię przeziwaią gdi lie nanie gniewaią/ mowiąć włtań zły duchu/ piy diable/ yć doſkoły zły duchu SeklKat F2v.

[Szereg: »urągać, przezywać«: Yelli ktora [dziewka] wdátnieyſſa będzie/ wnet iey wrągáią/ wnet ią zápáfniczka przezywáją. TerentMatKęć R2v.]

3. Wymieniać, podawać nazwę [co] (1) : Ale pátrż moy miły brácie [...] ná náſze zbytki ták w picciu iáko y w iedzeniu/ thákże też w náſtrzępionych á dziwnych przypráwach/ y w chodzeniu/ y w poieździech náłzych/ ták iż iuż drugich y przezywać y w nich ſłuźnie chodzić nie vmiemy. RejZwierc 57v.

Synonimy: **1.** krzcić, mianować, nazywać.

Formacje współrdzenne cf ZWAĆ.

Cf **PRZEZYWAN, PRZEZYWANIE**